

Links Gert de Kruif en rechts Peter van der Werff

Tuinbaastelgen

Gesprek met Gert de Kruif en Peter van der Werff

Gert Jan van Setten

Gert de Kruif en Peter van der Werff zijn goede bekenden van *Ons Bloemendaal*; beiden publiceren geregeld in ons blad. Allebei stammen ze af van bekende 'tuinbazen' op buitenplaatsen in deze gemeente. Hun grootvaders moeten elkaar gekend hebben, maar zij zelf hadden elkaar nog nooit gezien. De verschijning van Peters boek *Schot in de leegte – Een familiegeschiedenis van Bloemendaalse tuinbazen*, was aanleiding om ze uit te nodigen voor een ontmoeting. Die vond plaats op een zonnige augustusmiddag, op de buitenplaats Leyduin.

Gerrit de Kruif, tuinbaas van het landgoed Duno in Doorwerth (1912)

Ze zien elkaar voor het eerst, maar het gesprek draait meteen op volle toeren. Gert noemt de zonen van de laatste particuliere eigenaar van Leyduin, de jongens Dorhout Mees. "Ja", zegt Peter, "een van de twee was bevriend met Dop Jurjans op Caprera en met Bim Mock. Nogal wilde jongens; 'de drie jonkers' werden ze genoemd, hoewel alleen Bim dat predikaat mocht voeren." Als goed onderlegde tuinbaastelgen zijn ze op de hoogte van de eigenaardigheden van de Bloemendaalse elite. Hoe zit dat met hun voorvaders?

Voorvaders

Peter stamt af van maar liefst drie generaties tuinbazen. Betovergrootvader Gerrit, afkomstig uit de Betuwe, werd in 1840 aangesteld op Lindenheuvel, zijn nakomelingen werkten op Duin en Daal, De Rijp en Caprera. Gert gaat niet zo ver terug, maar bij hem kwam het wel van twee kanten. Grootvader van vaderskant, Gerrit genaamd en afkomstig uit Driebergen, begon zijn loopbaan op het landgoed Duno, bij Arnhem. Later verkaste hij naar Zwollerkerspel, waar hij in dienst trad bij Baron de Vos van Steenwijk van Essen, op kasteel Windesheim. Een goede vriend van de baron was de vermogende burgemeester Piet Dorhout Mees. In 1920 verhuisde die met zijn al even rijke vrouw Dien de Blocq van Scheltinga naar hun nieuwe huis op Leyduin, en Gerrit werd daar zijn eerste tuinbaas.

Naar Bloemendaal

Bij de lokale afdeling van de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, waarvan zowel landgoedeigenaren als hun tuinbazen lid waren, leerde hij vakgenoot Johan Meij kennen. Die was in 1888 geboren in het Drentse Frederiksoord, een van de 'kolonies' van de roemruchte Maatschappij van Weldadigheid. Een 'pauperparadijs' was dat

niet meer. Johan volgde er na de lagere school de tuinbouwschool, en kon toen aan de slag als tuinbaas. Zijn eerste werkgever was een baron van Tuyll van Serooskerken, op het Brabantse kasteel Heeze. Een volgende standplaats was Velp, bij een andere baron van Tuyll. Johan solliciteerde daar vervolgens op een baan bij de gemeente, maar werd afgewezen door de wethouder. Dat was diezelfde baron. Uiteindelijk kon hij toch ontsnappen, naar Bloemendaal, waar hij in dienst kwam bij juffrouw Van Wickevoort Crommelin (de alom geliefde 'Keetje') op Wildhoeve. Een keer per jaar mocht hij met zijn gezin een dagje uit in de auto van de juffrouw met chauffeur Pleging. Na haar dood in 1936 kreeg hij een aanstelling bij een andere ongetrouwde dame, de laatste Willink op het Huis te Bennebroek. Juffrouw Willink, die kent Peter ook. Hij heeft nog op de door haar gestichte School met de Bijbel aan de Rijksstraatweg gezeten. Elk jaar kwam de weldoenster daar op bezoek: een klein vrouwtje met rijglaarsjes aan. 'Daar kwam de vorige eeuw binnen wandelen', geëscorteerd door haar chauffeur, lang geleden als koetsier bij de familie begonnen. "Jan Krullaarts!", roept Gert. We zijn op bekend terrein. Het geviel te gebeuren dat de dochter van haar tuinbaas Meij kennis kreeg aan de zoon van tuinbaas De Kruif op Leyduin. In 1940 werd er getrouwd, er kwamen kinderen. Gerts vader kreeg een baan bij de PEN, hijzelf koos voor het onderwijs.

Grootvaders waren vakbroeders

De grootvaders van Gert en die van Peter moeten elkaar gekend hebben, vakbroeders als ze waren, en ook nog eens allen Nederlands-Hervormd. Ze waren deelgenoten aan dezelfde ontwikkelingen. Het zwaartepunt in de gemeente verschoof van buitenplaatsen naar villaparken en dat bood nieuwe kansen. Grootvader Piet van der Werff en zijn neef

Betovergrootmoeder Maria Paust. Zij trouwde in 1840 met Gerrit van der Werff en woonde met hem en kinderen op Lindenheuvel in Duin en Daal toen hij daar tuinbaas was

Links grootvader Van der Werff (met pochette) op een van de tuinexcursies naar Engeland die hij leidde

Grootmoeder Johanna en grootvader Pieter van der Werff met zonen Pim en Frans voor hun latere rentmeestershuis op Caprera aan de Brederodelaan

Drie generaties tuinbazen Van der Werff

Arie vestigden zich als zelfstandig ondernemers en sletten met succes hun hoveniersdiensten aan de nieuwe villabewoners. Een andere mogelijkheid om aan het toch wat precare bestaan van tuinbaas te ontkomen was om je op te werken tot rentmeester. Grootvader Meij had dat graag gewild, grootvader Van der Werff is daar later zelfs in geslaagd. Hij werd de rentmeester van generaal-majoor jhr. Adolf van der Wijck op Caprera, en verwierf daarmee een hogere status, een fraaie dienstwoning en mooie verdiensten als commissionair bij de transacties in onroerend goed van zijn werkgever.

Feest van herkenning

Wat ervoer Gert bij het lezen van Peters boek? Een feest van herkenning! En meteen vliegen de namen weer over de tafel: tuinbaas Maarten Planting op de Hartenkamp, Van Lunteren op Hagendoorn... Op de verjaardag van opa Meij kwamen ze allemaal op bezoek. De kamer zag dan al gauw blauw van de sigarenrook en tegen vieren kwam de borrel op tafel: een advocaatje voor de dames, citroenjenever voor de heren. Steevast meldde zich dan ook de Bennebroekse dominee Kalff, en dan werd het écht gezellig. Domi was een innemende man die niet afkerig was van een glaasje, en de dames mochten hem graag. Voor de kinderen had hij prentjes, met kerktorens. Maar zo gezellig was het niet altijd. De titel van Peters boek, *Schot in de leegte*, slaat

niet alleen op de ongerichte schoten van een landgoedbezitter met een onvaste hand, bij wie opa Van der Werff tijdens jachtpartijen het geweer moest vasthouden om ongelukken te voorkomen. Het heeft vooral betrekking op de geestelijke leegte, het erfelijke leed in de familie door de generaties heen; het boek leest soms als een beklemmende naturalistische roman. Is er soms een verband tussen het hardnekkige verdriet van die voorvaders en hun positie als tuinbazen?

Rentmeester

Nee, denken Peter en Gert. Die positie had natuurlijk iets ongemakkelijks. De tuinbazen stonden dicht bij de elite, hadden soms een zeer vertrouwelijke relatie met hun patroons, maar zouden er nooit of te nimmer bij horen. Zelfs een tuinbaas die het tot rentmeester schopte kon op meesmuilende reacties rekenen. Het contact met de soms hooghartige meesters en meesteressen was niet altijd makkelijk. Gerrit de Kruijff hield het niet lang uit bij de eigengereide Piet Dorhout Mees; in 1925 werd hij tuinbaas van het Provinciaal Ziekenhuis in Santpoort. De betaling hield in de regel niet over en een behoorlijk pensioen werd meestal niet opgebouwd. Maar daar stond veel goeds tegenover. De tuinbazen en hun gezinnen genoten aanzien in de dorpen. Ze hadden ook wel eens wat te vergeven: klusjes als hulpkracht of drijver bij de jacht bijvoorbeeld.

Het werk in de buitenlucht was gezond, en van het zware ploeterwerk waren ze meestal vrijgesteld. De huisvesting was vrij en doorgaans niet slecht. Aan groenten, fruit en brandhout was nooit gebrek en in het jachtseizoen schoot er wel eens een konijntje over. Gert herinnert zich dat hij en zijn ouders vroeger, na een fietstochtje naar het Huis te Bennebroek, steevast via de kelder weer naar buiten gingen. Daar stonden de lange rijen weckflessen, waar ze er altijd wel eentje van meekregen. Aan hun zorgvuldig opgebouwde en gekoesterde kennis ontleenden de tuinbazen een gezond zelfbewustzijn; planten werden altijd aangeduid met hun wetenschappelijke Latijnse benamingen. En je kon het ook treffen: opa Van der Werff had een uitstekende relatie met zijn laatste patroon Van der Wijck.

Erfgoed

Wat hebben Gert en Peter meegekregen van dit vrijwel verdwenen erfgoed? Mooie herinneringen, prachtige verhalen en daardoor een grote belangstelling voor de geschiedenis: van de eigen familie, van de streek en ook in ruimere zin. Beiden geven blijk van een intense kennis van en liefde voor hun omgeving. Gert doet al jaren mooi werk als vrijwilliger op Leyduin en van Peter hebben we nu dit rijke boek, een waardevolle bijdrage aan de geschiedschrijving van de gemeente Bloemendaal.

We slaan weer even een zijpaadje in, zoals steeds in dit gesprek. Gert vertelt over de Bennebroekse burgemeester baron van Hardenbroek, die elke dag bij het Huis kwam wandelen met zijn twee spaniëls. Peter herinnert zich vooral zijn twee wondermooie dochters. Tja, de laatste is net overleden, weet Gert. De dingen die voorbij gaan...

Het boek van Peter van der Werff is verkrijgbaar via de boekhandel, bol.com en uitgeverij AMB Press. info.amb@xs4all.nl — www.amb-press.nl Prijs: € 24,50

